

NY MUSIK

T O N S Ä T T A R A F T O N

med musik av

J O S E F M A T T H I A S H A U E R

Onsdag 7 mars kl. 19.30, Museet, Kulturhuset, Borås

16 stycken ur "Sextio stycken för piano med överskrifter efter ord av Friedrich Hölderlin", op 25

P A U S

Tolvtonsspel för piano (24 december 1946)

Tolvtonsspel för klarinett (1947)

Tolvtonsspel för piano och stråkkvartett (2 juni 1948)

Tolvtonsspel för violin och piano (26 augusti 1948)

Tolvtonsspel för violin och piano (28 augusti 1948)

Tolvtonsspel för violin och piano (31 augusti 1948)

Tolvtonsspel för piano (17 juli 1952)

Tolvtonsspel för piano (19 februari 1953)

Tolvtonsspel för piano (3 februari 1954)

Tolvtonsspel för piano 4-händigt (april 1956)

Tolvtonsspel för piano 4-händigt (maj 1956)

Tolvtonsspel för piano 4-händigt (juli 1956)

Tolvtonsspel för stråkkvartett (januari 1957)

Henrik Löwenmark, Ulrika Davidsson - piano

Johan Sörman - klarinett

Ulrika Wahlberg, Anna Crofts - violin

Tomas Hansen - viola

Mats Petterson - cello

Det är onekligen en fascinerande paradox att vårt eget århundrade, just mekaniseringens och teknologins för att inte säga teknologikens sekel, har frambringat en ny typ av komponerande mystiker. I takt med naturvetenskapens landvinningar har också de områden tonsättarna inmutar vuxit.

Josef Matthias Hauer (1883-1959) är alltså inte på något sätt unik, när han gör anspråk på att funnit och i klang ha översatt de kosmiska lagarna. Samma typ av anspråk ställde Skrijabin och ställer idag Karlheinz Stockhausen. Och inte heller här är något egentligen nytt under solen - hela det andligt-musikaliska tankegodset är antikt. Utifrån västsvenska referensramar är det svårt att inte reagera med lite löje och äckel inför Stockhausens anspråk, eller att inte se Skrijabin som en väl övermaga och impotent extatiker. Med Hauer är det annorlunda. Om inte annat så är frånvaron av självförhävelse välgörande sympatisk. Istället framträder ett försynt drag men med okonstlad auktoritet.

Dessutom har nog Hauer tiden för sig. Under många år odlades hans musik i stort sett bara av en liten grupp före detta vänner och elever i Wien, och då med närmast religiös vördnad. Men just under de senaste tio åren har tillräckligt många musikaliska paralleller vuxit fram för att Hauers tonspråk och musikaliskt profetiska kvaliteter skall bli förståeliga; t.ex. minimalismens sätt att arbeta med självreglerande och slutna system, och därigenom befria tonsättaren från tvånget till personligt uttryck, dess sätt att hela tiden säga det samma i ständigt nya variationer - man kan t.o.m. tänka sig att Hauer skulle kunna bli en sentida kultfigur inom modernismen på samma sätt som en gång Satie.

Hauers skapande kan grovt indelas i tre perioder. Den första som sträcker sig från 1912 till 1919 (op 1-18) kan beskrivas som fritt atonal. Musiken är lite gråare och transparentare, och mindre aforistisk än hos Schönberg och övriga wienare, men är i hög grad samma tids och andas barn.

Den andra perioden omfattar opusnumrerade tolvtonswerk (t.o.m. op 89 - 1939) och inleds med vad som bör vara det första strikt genomförda tolvtonswerket över huvud taget - Nomos för piano op 19, som alltså kommer fem år före Schönbergs tolvtonsdebut. Hit hör följaktligen Sextio små stycken för piano med överskrifter efter ord av Friedrich Hölderlin, op 25. Av dessa har ett urval om 16 stycken publicerats. Hauer förklarade sig redan i unga år ha för avsikt att tonsätta vartenda ord av Hölderlin, som också mycket riktigt förekommer ymnigt i hans verklista. Textfragmenten bör säkerligen i första hand uppfattas som intuitiv inspirationskälla, och inte som förlaga för tonmålning. Musiken rör sig inte som senare hos Hauer inom ett helt slutet lagsystem, men uppvisar en oerhörd inre konsekvens, framför allt i det småmotiviga filigransarbetet, som har närmast bachska kvaliteter. Kravet på motivisk klarhet, men också ett lite sötaktigt melodiskt drag speglat i en harmonisk gråskala kan föra tankarna till Sixten Eckerbergs sena pianoverk.

Under de sista 20 åren av sitt liv komponerade Hauer enbart vad han kallade "Zwölftonspiele", företrädesvis för piano och mindre kammarbesättningar. Som lyssnaren snart märker låter alla tolvtonsspel i stort sett likadant, variationerna är marginella. Att här gå in på Hauers kompositionslagar i deras tekniska och metafysiska aspekter skulle föra allt för långt, men påtalas bör, att tolvtonsspelen inte är att fatta som dagboksblad annat än i snäv mening, trots datummärkning och sin ringa längd - snarare är de att se som små utsnitt ur en ständigt klingande evighet. Det är musik att avnjuta på längden.